

QADRIYAT G'OYASI VA UNING FALSAFADAGI RIVOJI

Xoldorova Iroda Valijonova

filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori.(PhD), dotsent

Xomidjonova Guli Karimberdi qizi

Magistratura talabasi

Annotatsiya: *So'nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri- jamiyatdan millatlararo totuvlik va bag'rikenglikni ta'minlash, do'stlik muhitini va ko'p millatli katta yagona oila tuyg'usini mustahkamlash, yoshlarni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan qarash ruhida tarbiyalash, xorijiy mamlakatlar bilan madaniy ma'rifiy aloqalarni kengaytirishga yo'naltirilgan keng miqyosdagi ishlar amalga oshiriladi. Buyuk islohotlar, ulkan o'zgarishlar amalga oshirilayotgan sharoitda ijodiy fikrlovchi yoshlarga bo'lgan talab hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Chunki o'z shaxsiy dunyoqarashiga ega bo'lgan, sog'lom fikrlay oladigan yoshlarga jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi muvaffaqiyatlarga erishishga qodir bo'ladilar. Bugungi kunda davlatimizda olib borilayotgan davlat siyosatining bosh omillaridan biri ham ijodiy fikrlovchi, intiluvchan, izlanuvchan, keng dunyoqarashga ega, iqtidorli shaxslarni kamol toptirish va tarbiyalashdir.*

Kalit so'zlar: *Milliylik, millat, ma'daniyat, falsafa, dunyoqarash, qadriyat, milliy qadriyat, ma'naviy qadriyatlar, ma'naviy boylik.*

Milliy qadriyatlar xalqning kundalik hayoti va turmush tarzida o'ziga xos «Qadriyat» tushunchasi - juda keng tushuncha bo'lib, uning bir qismi - ma'naviy qadriyatlardir. Milliy-ma'naviy qadriyatlar «milliylik», «Ma'naviyat» va «qadriyat» tushunchalari kesishgan nuqtada jamlangan ijtimoiy hodisalarni o'z ichiga oladi.

«Milliy ma'naviy qadriyatlar» tushunchasiga quyidagicha ta'rif berish mumkin: Muayyan millat vakillari uchun zarur va ahamiyatli, aziz va ardoqli bo'lgan, manfaati va maqsadlariga xizmat qiladigan ma'naviy boyliklar, amallar va tamoyillar, g'oyalar va me'yorlar milliy ma'naviy qadriyatlardir.

Har bir xalqning o'zi uchun e'zozli, qimmatli bo'lgan ma'naviy boyliklari bo'ladi. Bularasrlar davomida avloddanavlodga o'tib kelgan, hozirgi kunda ham o'zining ahamiyati va qadrini yo'qotmagan, shu xalqning iftixor manbaiga aylangan durdonalardir. Masalan, qirg'iz xalqi «Manas» dostoni bilan, misrliklarning qadimiy piramidalar bilan, fransuzlar Parijdagi Luvr muzeyi bilan, o'zbeklar Samarqand-u Buxoro va Xiva bilan haqli ravishda faxrlanadilar.

SAYYOHLARI KO'P DIYOR

Vurilmadagi tarixiy binolar bilan tanishib

Registon maydoni – Samarqand shahrida joylashgan muhim madaniy mahallasi. 1477-1500-yillar davrida barcha hukmdorlar maqbaralari, "Shahrisabz" madrasasi va "Eski" madrasalardan iborat.

Kalkinor – Kiva shahridagi minora. Qurilishi 1850-yilda boshlangan. O'ziga xosligi eng katta va baland minora qalbi qilib hisoblanadi. Buning 1855-yilda qurilgan uchi esa hali qurilish ishlari to'xtatildi.

Oqsary – Shahrisabz shahrida joylashgan. Saroyi 1300-1400-yillar davrida Amir Temur qurilgan. Saroy o'zining eng baland va chingiz binolaridan biri. Afsuski, hozirda buning ayrim qismlariga saqlanib qolgan.

Mironiy Kaban – Buxoro shahrida joylashgan. 117-yilda qurilgan. Balandligi 70 metr. Minora yuzasiga 104 taik yozilgan zina orqali chiqiladi. Uning ochiq uchi, namu saroy to'lganidan xabar beradi.

1. Nima deb o'ylaysiz, nega odamlar bunday binolarni yasagan? Nima uchun?

2. Siz bu binolarning qay birini ko'rishni istaysiz? Nima uchun?

IBN BATTUTA SAYOHTLARI

A. Dunyo tarixidagi eng mashhur sayohatlarim bir Ibn Battuta hodisalaridir. U saharida yashagan bu arab sayohati umrining 28 yilini safarlarda o'tkazgan. U kashaf etgan bog' soqomdori, shahar qashsholar va dengiz yo'ri bilan o'ziga 120 ming kilometr masofani bosib o'tgan.

B. Ibn Battuta Arabiston, Misr, Eron, Kichik Osiyo va Qrim orqali Movarounnahrni yotib kelgan. Sog'it Afg'oniston orqali Hindistonga o'tib, u yerda bir necha yil yashagan, keyin Indoneziya va Xitoyga safar qilgan.

C. Ibn Battuta "Tayofutulmasir" nomi asari bilan tarixda qolgan. Bu asari kuni davlatlar tarixi, madaniyati va geografiyasi haqida qimmat ma'lumotlar beradi. Asarning Movarounnahr shaharlari haqida o'ziga xos tavsiflar berib o'tganida muhim ma'lumot berib birlashtiradi.

E. Sayohat 1333-yilda Xorazmga yetib keladi. U Xorazmni tarixiy ekan, xorazmliklardan ko'ra o'zgarib, mehmonlar ko'li sakari hech yerda uchraymaganini aytadi. Shuningdek, Xorazm qonuniga shunday ta'rif beradi: "Shahida ham, G'arbida ham Xorazm qonuniga teng bo'ladigan yo'ri. Bu o'ziga xosligi tuzatib, go'ri yo'ri yozilgan, juda aqil. Bu qonunni ko'lik ko'lik qilib keladi, o'zida qurib, savatiga so'zib, Xorazmni Hindistonga olib bora birlashtiradi. Barcha sayohatlarim menga ichki qonunimni teng keladigan yo'ri".

F. Xorazmni uch hadda tuzatib, Ibn Battuta Buxoro tomon yo'l oldi va 18 kunda bu shaharga yetib keladi. U Buxoroga "musulmon o'liklarining eng mashhur shaharlaridan biri" degan ta'rif beradi. Aynan

sayohat boshidagi mo'g'ullar shaharini veyron qilgan, masjid, madrasa va bozorlar xarabalar holatiga kelib qolganini yozib, aytish chiqadi.

G. Sayohat Buxorodan chiqib, Samarqandga yo'l oldi. U Samarqand shahriga ta'rif berarkan, shunday deydi: "Shahar daryo qirg'og'ida joylashgan. Chaharxalaklar bog'larini sug'ormish uchun daryodan yuzlab kanallar chiqarib beradi. Daryo qirg'og'ida shahar uchun saroylar va binolar qad ko'larib kuradiki, ular Samarqand shaharining yuksak mahorati sohibi ekanidan dalolat beradi".

H. Ibn Battuta Samarqanddan Termizga ketadi. Sayohat shaharini "Cherchil mironisi va bozorlari bo'lgan yirik shahar" deb ta'riflaydi. U bozordan ezoq anbarlar keladi o'ziga, bog'larini ham juda ko'p. Ayniqsa, ularni bilan behni juda shirin", – deb ta'riflaydi.

"Bular anisiklopediyasidan oldi"

1. Ibn Battutaning qaysi asari mashhur? Uning asarlar haqida yozilgan?

2. Ibn Battuta qaysi mamlakatlarda bo'lgan? Bu davlatlar haqida nimalarni bilasiz?

3. Arab sayohati Xorazm, Buxoro va Samarqand haqida yozilgan, shaharlarning qanday o'ziga xos jihatlarga ega?

4. Nima deb o'ylaysiz, tarixda yashagan sayohatchilarning kuzatim nimalari? Ular buza nima beradi, nima o'rgatadi?

4. Ma'nodan joyini ifodalaydigan so'zlar va joylarga aloq qo'yilgan nomlarni aniqlash, ular ustuniga ajratib yozing.

Joyni ifodalaydigan so'zlar	qashsho
Termin	qashsho

Berilgan birikmani ko'nglari bilan birga o'qing. Aytish-ehi, nega har xil so'zlar berilaydi? Ushbu gap orqali qanday ma'lumot berilgan?

Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	
Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	18 kunda
Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	Buxoroga
Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	yetib keladi
Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	qonuniga
Ibn Battuta 18 kunda Buxoroga yetib keladi.	nomi beradi

3-sinf “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darsligi davomida berilgan bu mavzular davomida o‘quvchilarda nafaqat nazariy bilim, balki, vatanparvarlik hissi ham orta boshlaydi.

Millat va elatlarning o‘ziga xos tarixiy merosi, san‘ati va adabiyoti bilan bir qatorda ularning urf-odat va marosimlari, madaniy munosabat va axloqiy fazilatlar ham ma’naviy qadriyatlar tizimiga kiradi. Bular xalqning o‘ziga xosligini saqlab qolishda, yosh avlodni tarbiyalashda, shaxsning ijtimoiylashuvida muhim rol o‘ynaydi. Mezon vazifasini o‘taydi. Ushbu qadriyatlar vositasida turli hodisa va holatlarga, yangi paydo bo‘layotgan faoliyat turlari va rasm-rusmlarga baho beriladi. Yosh avlodning hayotiy mo‘ljallari, «zamon qahramoni» haqidagi tasavvurlari ham ma’naviy qadriyatlardan kelib chiqib shakllanadi. Milliy g‘oyani obyektiv anglashda qadriyatlar va ma’naviyat olamini bilish va uni amaliy o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Har bir qadriyatning mohiyati va ahamiyati tabiat, jamiyat va ruhiy olam hodisalarini bilish, ilmiy umumlashtirish, ijtimoiy va ma’naviy taraqqiyotga ta’sir etish imkoniyatlari asosida belgilanadi.

Qadriyat turlari

1. Inson yashab turgan moddiy muhit bilan bog‘liq bo‘lgan qadriyatlar.
2. An’analar, urf-odatlar va marosimlarda namoyon bo‘ladigan axloqiy qadriyatlar.
3. Insonning aql-idroki va amaliy faoliyati zaminida shakllangan mehnat malakalariva ko‘nikmalari, bilimva tajribalari, qobiliyat va iste’dodlarida namoyon bo‘ladigan qadriyatlar.
4. Odamlar o‘rtasidagi jamoatchilik, hamkorlik, hayrixohlik, hamjihatlikka asoslangan munosabatlarda namoyon bo‘ladigan qadriyatlar.
5. Kishilarning yoshi, kasbi, jinsi va irqiy xususiyatlari bilan bog‘lik bo‘lgan qadriyatlar.

Qadriyatlarni xilma-xil shakl va turlarga ajratib o'rganish mumkin:

1. Umuminsoniy
2. Mintaqaviy
3. Milliy
4. Diniy

Milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlarning uzviy bog'liqligi. Milliy ma'naviy qadriyatlar – ijobiy axloqiy sifatlarni takomillashtirish, davlat va millat rivojiga to'g'anoq bo'ladigan salbiy illatlarni bartaraf etish omilidir. Milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlar orasida uzviy aloqadorlik, o'zaro ta'sir mavjud bo'lib, bu quyidagilarda o'zifodasini topadi:

1. Milliy qadriyatlar milliy g'oya uchun ma'naviy negiz, manba bo'lib xizmat qiladi.
2. Milliy g'oya qadriyatlarni boyitish, yanada yuksak bosqichga ko'tarish, odamlar ongi va qalbiga milliy qadriyatlarni singdirish omili bo'lib hisoblanadi.
3. Milliy g'oya xalqning tub manfaatlarini nuqtayi nazaridan mavjud ma'naviy qadriyatlarga baho beradi, ijobiy jihatlarni rivojlantirish, salbiy holatlarni inkor etishning ma'naviy mezoni bo'lib maydonga chiqadi. Ma'naviyat, qadriyatlar va milliy g'oya – jamiyat hayotining juda murakkab va serqirra, o'zaro uzviy aloqadorlikda bo'lgan sohalaridir. Shaxs hayotida, umuman insoniyat taraqqiyotida, millat va davlat taraqqiyotining ma'lum davrlarida ma'naviyat va milliy g'oya eng dolzarb, hal qiluvchi omil bo'lib maydonga chiqadi.

Demak, qadriyatlarning xilma-xil shakllari mavjud: moddiy va ma'naviy, milliy, mintaqaviy, umumbashariy qadriyatlar jamiyat hayotining sohalarini bo'yicha: iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, madaniy, qadriyatlar, ijtimoiy ong shakllariga mos keladigan axloqiy, diniy, huquqiy va boshqa qadriyatlar.

Moddiy qadriyatlar haqiqiy qadriyatlarning namoyon bo'lish vositalaridir (masalan, hayotda kerak bo'ladigan turli buyumlar). Insoniyat tarixi unga xizmat qiladigan, o'zi yaratgan, suyanadigan va qo'llab quvvatlaydigan qadriyatlar dunyosining kengayishi, boyish va takomillashish tarixidir. Insoniyat o'zining kundalik mehnati bilan yaratayotgan sun'iy narsalar dunyosida yashaydi. Biz yaratayotgan ushbu moddiy va ma'naviy boyliklar olamining gultoji, sarasi qadriyatlardir. Milliy g'oyaga asoslangan qadriyatlar va qadriyat mezonlari kishilarga, ularning xulq-atvorini tartibga solish va to'g'ri yo'naltirishga xizmat qiladi. Bunday o'ziga xos boshqarishning samaradorligi kishilarimizning milliy g'oya bilan bog'liq qadriyatlar olamini bilishga bog'liq. Hozirgi zamonda ilg'or davlatlar hayotining demokratik tamoyillari ham inson qadrini nechog'li yuksaklikka ko'tarishi bilan baholanadi. Mamlakatimizdagi tubo'zgarishlar, islohotlarning mohiyati ham anashu tamoyildan kelib chiqadi. Bu tamoyilni amalga oshirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslangan yangicha dunyoqarash, sog'lom tafakkurning shakllanishi katta ahamiyatga ega.

Odamlar ongida milliy g'oyaga asoslangan mustaqillik, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, xalqning milliy ruhini uyg'otish va tiklash jamiyat barqaror rivojlanishining muhimsharti va kafolatidir. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov o'zining «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikkatahdid, barqarorlikshartlari va taraqqiyot kafolatlari» asarida milliy g'oya bilan bog'liq bo'lgan ma'naviy qadriyatlar va milliy o'zlikni anglashning tiklanishixususida

batafsil ma'lumotlar bergan. Xalqning madaniy qadriyatlari, ma'naviy merosi ming yillar mobaynida Sharq xalqlari uchun qudratli ma'naviyat manbai bo'lib xizmat qilgan.

Qadriyatlar tushunchasi nihoyatda xilma-xil ma'noda turli sohalarda foydalaniladi. Qadriyatlar to'g'risidagi fan bu aksiologiyadir. Bu atama ilmiy bilimlar sohasiga o'tgan asrning ikkinchi yarmida nemis aksiologi E. Gertman va fransuz olimi P. Lapi tomonidan olib kirilgan. G'arbda bu atama grekcha «qadriyat» va «fan», «ta'limot» tushunchalariga asoslanadi qadriyatni aksiologik nuqtayi-nazardan talqin qilish, uning kategoriya sifatidagi mazmuni, obyektiv asosi va subyektiv jihatlari, namoyon bo'lish shakllari va xususiyatlarini o'rganishga imkon yaratadi.

Qadriyatlar qachonki, insonda qadriyatli ong, qadriyatli munosabat va ustanovkalar shakllantirilgan sharoitdagina, uning faoliyati va xulq-atvorini mo'ljalga olishga imkon beradi. Qadriyatga yo'nalganlik yaxlitlikda shaxsning faoliyat va xulq-atvordagi aniq qadriyatlarga yo'nalganligini aks ettiradi, har bir aniq vaziyatlarda esa shaxs qadriyatli ong va qadriyatli munosabatlarga rahbarlik qiladi. Qadriyatga yo'nalganlik shaxs yo'nalganligining mazmuni tomonini, uning borliqqa munosabatini aks ettiradi. Shu bilan birga, qadriyatli yo'nalganlik subyekt uchun shaxsiy ahamiyatga ega ijtimoiy qadriyatlar bilan bog'liqlikda atrof-borliqqa subyektning bahosi sifatida ko'riladi. Qadriyatga yo'nalganlik maqsadni ochib beradi, qiziqish, ehtiyoj, shaxsning e'tiqodini tavsiflovchi idealarni aks ettiradi. Qadriyatli yondashuv qiyosiy jihatdan avtonom (alohida)dir, sababi qadriyatlar haqidagi tasavvur dunyoqarashlarga tayanadi. Biroq, shakllangandan so'ng, ular o'z ta'sirini ko'rsatadi: qiziqish, ehtiyoj, faoliyat maqsadi, shaxs hayotiy faoliyati va ijtimoiy tuzilmalarning har tomonlama rivojlanishi. Ushbu mexanizm jamiyat hayoti va ta'limning ijtimoiy fenomen sifatida insonparvarlashishini shart qilib qo'yadi. Qadriyatli yondashuvda faqatgina shaxsning tajribasigagina emas, balki birinchi navbatda, odamzot tomonidan to'plangan tarixiy tajribalarga suyaniladi. Bu esa, ma'lum bir me'yor va mezonlar tizimi bo'lib, har bir shaxs foydalanishi mumkin bo'lgan madaniy faoliyat chegaralarini belgilab beradi. Qadriyatli yondashuvlar axloqiy ideallarda o'z aksini topadi, bular esa shaxs faoliyatida maqsadli ravishda oliy ko'rinish paydo qiladi. Ideallar o'zida belgilangan maqsadlarni namoyish etib, bu dunyoqarashlar tizimining oliy qadriyatidir. Ular ko'p pog'onali haqiqatni ideallashtirish jarayonini nihoyasiga yetkazadi. Qadriyatli yondashuvlarni axloqiy ideallar sifatida tushunish ijtimoiylik va shaxsiylik o'rtasidagi ziddiyatni rivojlantiradi. Yuzaga kelgan ziddiyatda o'z navbatida, biri boshqasining o'rniga qurbon bo'ladi. Biroq insonparvar kishi axloqiy ideal talablari asosida ishni amalga oshiradi. Axloqiy ideallar, o'z navbatida, shaxs rivojlanish darajasini yutuqlarini shartlaydiki, bu esa aynan insonparvar kishining o'zligiga to'g'ri keladi. Ular insonparvarlik qadriyatlarining birligini o'zida aks ettiradi, aynan, jamiyat rivojlanishi ehtiyojining rivojlanayotgan shaxs ehtiyojlariga mos kelishidadir. Ularda shaxsning va jamiyatning ilg'or qiziqishlari birligi uyg'un ravishda namoyon bo'ladi, sababi ular birgalikda insonparvarlik dunyoqarashining ijtimoiy funksiyasini namoyon etishadi. Axloqiy ideallar butun umrga aniq bir etalon sifatida berib qo'yilmagan.

Ular takomillashadi, namuna sifatida rivojlanadi, shaxs rivojlanishi istiqbollari aniq qadriyatli. Rivojlanish insonparvar axloqiy ideallar sifatida xarakterlanib namoyon bo'ladi, shuning uchun

ham ular shaxs takomillashishi motivi sifatida namoyon bo'lishadi. Ideallarni tarixiy davr va avlod bog'lab turadi, eng yaxshi insonparvarlik an'analarini vorisiylik bilan egallab olinadi va birinchi navbatda bu ta'lim orqali amalga oshadi. Axloqiy ideallar shaxs motivatsion-qadriyatli munosabatining oliy mezon sifatida namoyon bo'ladi. U shaxsni jamiyat oldidagi burchi, ma'suliyatini anglab etishi bilan tavsiflanadi. Shaxs munosabati insonning atrof-muhitdagi narsa-hodisa va boshqa insonlar obyektiv aloqasiga yo'naltiradi va shaxsning subyektiv pozitsiyasini u yoki bu subyektga nisbatan nisbiy, shu bilan birga uning ahamiyatligini baholaydi. Shu ma'noda "munosabat" bir vaqtning o'zida ikki holatda namoyon bo'ladi: protsessual tavsif sifatida (baholash aktini qo'shadi) va barqaror shaxs ta'limi, bu esa shaxsni insonparvarlik qadriyatlarini (qadriyatli yondashuv) tashuvchisi sifatida namoyon qiladi. Shaxs bu holda borliq haqiqati bilan aloqador faol faoliyat ko'rsatuvchi sifatida namoyon bo'ladi, u tanlash imkoniyatiga ega bo'lgan va uning asosida o'zining rivojlanadigan faoliyati tabiatini yo'naltiruvchisidir. Munosabatlar muhit va shaxsning o'zaro aloqasi orqali amalga oshiriladi va mazmun jihatdan shaxs yo'nalganligini aniqlaydi, subyektivlikning asosiy fenomeni (qarashlar, motiv, ehtiyoj, baholash, hissiyot, ko'nikish, qadriyatli munosabat)ni o'zaro bog'laydi va muvofiqlashtiradi. Biroq, shaxs munosabatlarida uning faqatgina subyektivligi emas, balki obyektiv berilgan mazmun ham aks etadi, sababi unda obyektiv maqsadlar taqdim etiladi. Shaxs munosabatlarining obyektiv lahzalari sifatida uning ijtimoiy mavqei yuzaga chiqadi, u esa o'zida aloqalarning majmuaviylikni namoyon etadi, bular esa shaxslararo munosabatlarning referent tizimida va ijtimoiy ahamiyatli faoliyatda yuzaga keladi. Shaxs munosabati mazmuni motivlarning objekti va predmeti (qadriyatlari) bo'la oladi, ular esa uning ongida o'ziga xos ijtimoiy mavqeda namoyon bo'ladi. Jamiyat me'yor, talab, ideal, madaniy qadriyatlar shaxs tomonidan yakka va tanlangan holda qabul qilinadi va o'zlashtiriladi. Shaxs qadriyatli munosabati shuning uchun ham har doim ham jamiyat tomonidan qabul qilingan va e'tirof etiladigan qadriyatlarga mos kelmaydi. Jamiyat qadriyatlari qachon stimuly va faoliyat ko'rsatishga uyg'otuvchi kuch bo'ladi, qachonki, inson tomonidan ongli ravishda qabul qilinsa va o'zlashtirilsa hamda uning shaxsiy qadriyati, da'vati, ideali, maqsadiga mos kelsagina, maqsadga muvofiq bo'ladi. Insonning shaxs sifatida shakllanishi insonparvarlik qadriyatlari tizimini o'zlashtirishni nazarda tutadi, u esa o'zida insonparvarlik madaniyati asoslarini aks ettiradi. Ushbu qadriyatlarni ta'lim jarayoniga joriy etish masalasi o'zida katta ijtimoiy ahamiyatni ifoda etadi. Uning muvaffaqiyatli echimi ko'p hollarda ta'limning insonparvarlashishiga bog'liqdir. Uning mazmuni shundan iboratki, shaxs tomonidan ongli ravishda madaniy qadriyatlar tanlovini ta'minlash va uning negizida mustaxkam, inkor etmaydigan, insonparvar qadriyatli munosabatlar individual tizimini shakllantirishdir. Qadriyatli mazmunga ega ta'limda shaxsning xulq-atvori mo'ljalgaga olinadi, ular esa uning insonparvarlikka yo'nalganligini aniqlaydi va qadriyatli baholash asosi sifatida namoyon bo'ladi.

Dunyoqarash shaxs qadriyatli munosabatining konseptual interpretatsiyasi konteksti sifatida maydonga chiqadi, imperativ xulq-atvor – me'yor sifatida, qadriyatli munosabat – u yoki bu tizimga invariant sifatida namoyon bo'ladi. Aynan mana shunday ko'rinishda dunyoni bilish

aksi va qadriyatli munosabat ma'naviy boshqarilishi ham yo'naltiriladi hamda mazmunan shaxs faoliyati va xulq-atvorini tashkillashtiradi.

Shuning uchun tarbiya ijtimoiy-tashkillashtirilgan umuminsoniy qadriyatlar interiorizatsiyasi jarayoni sifatida ko'rilishi mumkin. Hayotda esa qadriyat shaxsni faol faoliyatga, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini rivojlantirishga uyg'otishi uchun, insonning ongli ravishda tushunib etishi xali kamdir. Qadriyat faoliyat motivini uyg'otuvchi kuch sifatida qachonki, shaxs tomonidan interiorizatsiyalansa, ichki mavjudlikni zarur lahzalarini taqdim etsa, inson o'z faoliyati maqsadini aniq shakllantira olsa, uning insonparvarlik ma'nosini ko'ra olsa, maqsadlarni amalga oshirishning samarali vositalarini topsa, to'g'ri va o'z vaqtidagi nazorat, o'z xatti-harakatini tuzata olsa va baholay olgandagina, aniq namoyinteriyoki bu qadriyat qachonki tashkillashtirilgan obyekt tanlash va sharoit yaratish, maqsadli faoliyat amalga oshirilsa va u esa shaxs tomonidan baholash va o'zlashtirish zaruriyatini uyg'otsagina, shaxs ehtiyoj obyektiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. -T.: «O'zbekiston», 1998. - 48 bet.
 2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. «Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori». -T.: «Sharq matbaa-nashriyoti konserni», 1997. -20-29 betlar.
 3. Mirziyoyev Sh. M. “Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” nomli O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. Toshkent, 2017
 4. Mirziyoyev Sh. M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. Toshkent, 2017
 5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. Toshkent “Ma'naviyat”. 2008 y 173 bet.
 - II. Ilmiy, ilmiy-metodik, badiiy- publisistik adabiyotlar.
 6. Al-Buxoriy, abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil, Al-adab-al Mufrad (Adab durdonalari): Tarjima, muqad va izohlar muallif Sh.Boboxonov.-T.: «O'zbekiston»,1990. -199 bet.
 7. Asqar Zununov. Pedagogika nazariyasi T.: «Aloqachi» 2001 y. 163 bet.
 8. Asqar Zununov. Ulfat Maxkamov Didaktika (Ta'lim nazariyasi) Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. T.: «Sharq» nashriyot - matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. T.: 2006 y. 125 bet
 9. Avloniy A.Turkiy guliston yoxud axloq.-T.: «O'qituvchi» 1992. -160 bet.
 10. Barkamol avlod - Ozbekiston taraqqiyotining poydevori. Tosh. 1998, 7-bet
 11. Falsafa. Qomusiy lug'at. -T.: «Sharq», 2004. -467 bet.
 12. HasanboyevJ., To'raqulovX.A.,Haydarov M. Hasanboyeva O., Usmonov N. “Pedagogika fanidan izohli lug'at” T.: “Fan va texnologiya”. 2009 yil.
- Isomiddinova M. O'quvchilar dunyoqarashini shakllantirishda pedagogning faoliyati va o'rnini. Samarqand davlat chet tililar instituti.